

Styret i Gjensidige Pensjonsforsikring AS
Postboks 101 Sentrum
0102 OSLO

VÅR REFERANSE
18/285

DERES REFERANSE

DATO
22.11.2018

Merknader - endelig rapport

Finanstilsynet gjennomførte stedlig tilsyn i Gjensidige Pensjonsforsikring AS 3. og 4. mai 2018. Tilsynet hadde som formål å gjennomgå foretakets system for styring og kontroll samt risikoeksponering og kapitalisering.

Til grunn for disse merknadene ligger Finanstilsynets foreløpige rapport datert 3. juli 2018 og styrets kommentarer til rapporten i brev av 21. september 2018.

Finanstilsynet har følgende merknader etter det stedlige tilsynet:

1. FORHOLD KNYTTET TIL RISIKONIVÅ OG KAPITALISERING

Foretakets kapitalmål

Finanstilsynet stilte i sin foreløpige rapport spørsmål ved det fastsatte nivået på solvenskapitaldekningen hvor foretaket skal gjennomføre aktive tiltak.

Det fremgår av styrets svar at foretaket vil gjøre vurderinger ved større fall i solvenskapitaldekningen og før solvenskapitaldekningen går under gitte nivåer/soner. Finanstilsynet tar til etterretning at foretakets kapitalstyringspolicy nå er oppdatert og at det er innført hyppigere krav til iverksettelse av tiltak.

2. FORHOLD KNYTTET TIL STYRING OG KONTROLL

2.1 Overordnet styring og kontroll

2.1.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Forretningsstrategi

Finanstilsynet kunne ikke se at det forelå et formalisert strategidokument og mente at foretaket bør utarbeide et slikt styrende dokument. Under tilsynet ble det uttalt at styret allerede hadde bedt administrasjonen utarbeide et slikt dokument.

Finanstilsynet registrerer at styret bekrefter at det, i forbindelse med budsjett- og strategiprosessen for 2019, vil bli utarbeidet et mer formalisert strategidokument.

FINANSTILSYNET

Revierstedet 3
Postboks 1187 Sentrum
0107 Oslo

Telefon 22 93 98 00
Telefaks 22 63 02 26

post@finansstilsynet.no
www.finanstilsynet.no

Saksbehandler

Runar Elvsborg
Dir. tlf 22 93 99 03

Risikostyringsstrategi

Styrets risikoappetitt

Finanstilsynet vurderte i sin foreløpige rapport at enkelte av risikoindikatorene i foretakets risikoappetitrammeverk var uklare. Finanstilsynet ba styret vurdere å tydeliggjøre definisjoner og rammenivåer for de etablerte risikoindikatorene.

Finanstilsynet registrerer at styret, i forbindelse med styrebehandling av relevante styrende dokumenter i inneværende år, vil vurdere om det er behov for å tydeliggjøre definisjoner og rammenivåer for de etablerte risikoindikatorene.

Generelt om konsernretningslinjer

Styrende dokumenter i et konsern som fastsetter rammer eller prinsipper for hvordan virksomheten skal drives, må vedtas som egne styrende dokumenter i relevante datterselskaper. Styret og ledelsen i datterselskapet har et selvstendig ansvar for å vurdere om retningslinjene må tilpasses virksomheten i datterselskapet. Finanstilsynet la i sin foreløpige rapport til grunn, ut fra mottatt dokumentasjon, at sentrale retningslinjer i konsernet er vedtatt som styrende dokumenter også i Gjensidige Pensjonsforsikring. Finanstilsynet registrerte imidlertid at kun enkelte retningslinjer er tilpasset Gjensidige Pensjonsforsikring. Finanstilsynet ba styret redegjøre nærmere for prinsippene som legges til grunn når konsernretningslinjer vurderes og vedtas, herunder hvordan en sikrer at retningslinjene i tilstrekkelig grad er tilpasset Gjensidige Pensjonsforsikrings virksomhet.

Det følger av styrets svar at det foreligger konsernfelles retningslinjer for styrende dokumenter hvor lokale avvik og spesifikasjoner krever at den lovgivning som regulerer virksomheten stiller strengere krav enn gjeldende styrende dokument eller at dokumentet ikke er relevant. Det opplyses at nye konsernfelles styrende dokumenter skal sendes datterselskapene på høring før de vedtas i konsernet. I tilfeller der forskjellen er så stor at det ikke har noen hensikt å ha et felles styrende dokument, eller det ikke foreligger noe tilsvarende styrende dokument i konsernet, vedtas det egne styrende dokumenter i Gjensidige Pensjonsforsikring. I andre tilfeller er det styrende dokument fra konsernet lagt til grunn, men med betydelige lokale spesifikasjoner. Det følger videre av styrets svar at Gjensidige Pensjonsforsikring har en praktisk tilnærming til spesifikasjon av funksjonene i konsernet og sammenlignbare funksjoner i Gjensidige Pensjonsforsikring ved at det i dokumentene som vedtas av Gjensidige Pensjonsforsikring, tas inn en standardtekst. Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning, men vil påpeke viktigheten av at det i gjennomføringen av konsernretningslinjene ikke er usikkerhet knyttet til hvilke funksjoner og personer i Gjensidige Pensjonsforsikring som er ansvarlige.

2.1.2 Organisering og ansvarsforhold

Styret

Styret og ledelsens involvering i beregning av tekniske avsetninger mv. for solvensformål

Finanstilsynet er av den oppfatning at Gjensidige Pensjonsforsikrings styre og ledelse på overordnet nivå må ta stilling til foretakets beregning av tekniske avsetninger, herunder sentrale forutsetninger for beregningene. Ut fra mottatt dokumentasjon kunne Finanstilsynet ikke se at styret i Gjensidige Pensjonsforsikring har hatt en slik rolle. Finanstilsynet kunne heller ikke se at dette har vært et tema i konsernstyrets risikoutvalg. Finanstilsynet ba om en redegjørelse for hvordan styret behandler metodikk og modeller og jevnlig tar stilling til/utfordrer sentrale forutsetninger i beregningene.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at fremover vil en gjennomgang av metodikk og modeller bli inkludert i fremleggelse av solvensberegningen for styret, slik at styret vil ha et bedre grunnlag for å ta stilling til og eventuelt utfordre sentrale forutsetninger i solvensberegningene. Finanstilsynet tar til etterretning at krav til at styret skal ta stilling til foretakets beregning av tekniske avsetninger vil bli inkludert i styrets instruks.

Interessekonflikter

Det følger av konsernets retningslinjer at "ingen må delta i beslutning to steder enten det er sideordnet (for eksempel at styreleder i begge selskaper som inngår i en prosess, deltar i beslutningen begge steder) eller overordnet (for eksempel at styreleder også er generalforsamling)." Finanstilsynet støtter disse prinsippene.

Leder av styret i Gjensidige Pensjonsforsikring er også leder av styret i Gjensidige Bank ASA. Gjensidige Pensjonsforsikring har samtidig utkontraktert enkelte oppgaver til Gjensidige Bank ASA, se punktet nedenfor. Finanstilsynet viste i sin foreløpige rapport til styrets ansvar for tilsyn med virksomheten, herunder oppfølging av utkontraktert virksomhet, og stilte spørsmål om dette innebærer en uheldig interessekonflikt.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil be konsernets interne valgkomité foreta en mer grundig vurdering rundt potensielle interessekonflikter ved utnevnelse av styreleder før behandling i generalforsamling. Finanstilsynet registrerer for øvrig at oppgavene som er utkontraktert til Gjensidige Bank ASA i løpet av 2019 vil innkontrakteres som følge av at Gjensidige Bank ASA er solgt til Nordea.

Kontrollfunksjoner i andrelinjen

Det følger av finansforetaksloven § 13-5 andre ledd at forsikringsforetak skal ha uavhengige kontrollfunksjoner med ansvar for internrevisjon, risikostyring, etterlevelse av krav fastsatt i eller i medhold av lov eller forskrift og uavhengige kontrollfunksjoner med ansvar for aktuarfaglige oppgaver (aktuarfunksjon). Bestemmelsen gjennomfører kravene om kontrollfunksjoner i Solvens II. Det følger av artikkel 268 (1) i vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften, at foretaket skal innlemme funksjonene og de tilknyttede rapporteringslinjene i organisasjonsstrukturen på en slik måte at den enkelte funksjon ikke er utsatt for innflytelse som kan påvirke dens evne til å utføre oppgavene på en objektiv, rimelig og uavhengig måte. Hver funksjon skal være underlagt styrets overordnede ansvar og rapportere til styret.

Etter Finanstilsynets oppfatning bør kontrollfunksjonene (andrelinjefunksjonene) rendyrkes for å sikre tilstrekkelig uavhengighet fra utøvende funksjoner (førstelinjefunksjoner). Beste praksis er at leder av den enkelte kontrollfunksjon organisatorisk er direkte underlagt daglig leder, men Finanstilsynet har akseptert at aktuarfunksjonen og risikostyringsfunksjonen integreres i én organisatorisk enhet så lenge dette ikke innebærer interessekonflikter. Lederen av den enkelte funksjon bør uansett organisering ha fullmakt og plikt til å rapportere direkte til daglig leder og styret. Finanstilsynet registrerer at andrelinjefunksjonene i Gjensidige Pensjonsforsikring rapporterer direkte til daglig leder. Finanstilsynet legger til grunn at instruks/funksjonsbeskrivelser for funksjonene vedtas av styret i Gjensidige Pensjonsforsikring.

Generelt om ressurser

Medarbeiderne fra Gjensidige ASA som er ansvarlig for og utøver risikostyringsfunksjonen, aktuarfunksjonen og compliancefunksjonen i Gjensidige Pensjonsforsikring har gjennomgående en begrenset stillingsbrøk i Gjensidige Pensjonsforsikring. Finanstilsynet registrer videre at det i internrevisjonens planer for 2018 kun er planlagt å bruke 60 timer til revisjonsprosjekter i Gjensidige Pensjonsforsikring, men noterte samtidig at det i tillegg vil gjennomføres konsernprosjekter. Finanstilsynet ba om styrets vurdering av om ressursnivået for den enkelte kontrollfunksjon er tilfredsstillende.

Det fremgår av styrets svar at styret vurderer at foretaket har en sterk og kompetent førstelinje som letter arbeidet til andrelinjefunksjonene og dermed forsvarer dagens ressursbruk. Finanstilsynet vil på generelt grunnlag understreke at førstelinjen ikke kan overta andrelinjens ansvar. Finanstilsynet merker seg imidlertid at styret ser behov for å styrke andrelinjefunksjonene i foretaket, og at det i løpet av høsten 2018 vil bli gjort en ny helhetlig vurdering av ressursbehovet og organiseringen av kontrollfunksjonene.

Nærmere om risikostyringsfunksjonen

Det følger av stillingsinstruksen for leder av risikostyringsfunksjonen ("Risk Manager") at Risk Manager skal ha hovedfokus på strategisk- og operasjonell risiko. Risk Manager skal videre følge opp risikoappetitt hvor også andre deler av risikouniverset inngår, men hovedansvaret for forsikringsrisiko og finansiell risiko er imidlertid tillagt en annen person i Gjensidige Forsikring ASA. Finanstilsynet ba foretaket redegjøre for hvordan det sikrer helhetlig risikostyring.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at bakgrunnen for formuleringen er at leder av risikostyringsfunksjonen er mer direkte involvert i gjennomføringen av prosessene relatert til strategiske og operasjonelle risikoer, mens for forsikrings- og finansiell risiko utføres arbeidet i form av beregninger og analyser av andre deler av konsernets risikoorganisasjon, men hvor Risk Manager har et overordnet ansvar for helhetlig overvåking og oppfølging. Finanstilsynet registrerer at styret vil vurdere å tydeliggjøre ansvaret samt vurdere behovet for økte ressurser. Finanstilsynet vil understreke viktigheten av at risikostyringsfunksjonen gjennomfører helhetlig og uavhengig risikoovervåking.

Separasjonsprinsippet - oppfølging av utkontraktert virksomhet

Etter finansforetaksloven § 2-12 kan et forsikringsforetak gis tillatelse til å drive enten livs- forsikringsvirksomhet eller skadeforsikringsvirksomhet (separasjonsprinsippet). Når livsforsikringsforetak og skadeforsikringsforetak er i samme gruppe, er det ikke tilstrekkelig at foretakene er separate juridiske enheter. Foretakene må også være organisert og styrt på en slik måte at det ikke er risiko for at det blir fattet beslutninger som ikke er i det enkelte foretaks interesse. Finanstilsynet registrerer at Gjensidige Pensjonsforsikring i liten grad er funksjonelt integrert i Gjensidige Forsikring ASA, men at en rekke oppgaver er utkontraktert til Gjensidige Forsikring ASA og Gjensidige Bank ASA.

Det følger av konsernets retningslinjer at avtaler om gruppeintern utkontraktering skal ha form av SLA-avtaler og at det skal være særlig bevissthet rundt mulige interessekonflikter og hvordan disse kan løses. Finanstilsynet ba styret redegjøre for prosessen for fastsettelse og revisjon av slike avtaler, herunder vurdering av interessekonflikter, og foretakets retningslinjer og rutiner for oppfølging av utkontraktert virksomhet.

Finanstilsynet tar styrets redegjørelse til etterretning. Finanstilsynet registrerer at styret ser at det kan være behov for å dokumentere og formalisere prosessen ytterligere og har derfor gitt administrasjonen i oppdrag å utarbeide retningslinjer som nærmere beskriver krav og vurderinger ved inngåelse og revisjon av avtaler.

Nærmere om utkontraktering til Gjensidige Bank ASA

I Finanstilsynets endelig rapport etter stedlig tilsyn i Gjensidige Bank ASA 15. november 2017 ble det påpekt at flere kunder ble rådet til å frasi seg rentegaranti i eksisterende IPA og plassere midlene i IPA med en investeringsprofil med lavere forventet avkastning i Gjensidige Pensjonsforsikring. Gjensidige Bank ASA kunne ikke dokumentere at avtalene var i kundens beste interesse. Basert på funnene anser Finanstilsynet at første- og andrelinjekontrollen i Gjensidige Bank ASA har vært mangelfull. Finanstilsynet mener at Gjensidige Pensjonsforsikring må iverksette tiltak for å styrke kontrollen av forsikringsformidlingen utkontraktert til Gjensidige Bank ASA. Gjensidige Bank ASA har i tilsvaret til foreløpig rapport etter stedlig tilsyn i Gjensidige Bank ASA opplyst at Gjensidige Pensjonsforsikring har besluttet å avvikle konvertering av IPA-produkter med rentegaranti til fondspensjon med investeringsvalg.

Styret bekrefter i sitt svar vedtaket om å avvikle konvertering av IPA-produkter med rentegaranti til fondspensjon med investeringsvalg. Finanstilsynet merker seg at styret vil påse at administrasjonen fremover tilstreber et enda sterkere fokus på god rådgivning, og at administrasjonen blant annet vil innføre månedlige stikkprøvekontroller av rådgivningen.

2.1.3 Måling av risiko

Egenvurdering av risiko og solvens (ORSA)

Referansedato og ORSA-prosessens konklusjoner mv.

Finanstilsynet registrerer at styret i 2017 behandlet første utkast til ORSA-rapport 5. september og endelig utkast 1. desember. I rapporten er referansedatoen for beregningene 31. desember 2016. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om beregningene var tilstrekkelig oppdatert i forhold til foretakets etablerte prosess. Finanstilsynet stilte videre spørsmål ved om etablerte prosesser i foretakets system for risikostyring er tilstrekkelig integrert, da kapitalmål ble endret i ny Kapitalstyringspolicy samme dag som styret behandlet endelig ORSA-dokument uten at dette reflekteres i ORSA-dokumentet og dets konklusjoner, hvor det kun vises til tidligere gjeldende policy.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at foretaket for ORSA som godkjennes høsten 2018, vil legge til grunn oppdaterte tall per andre kvartal 2018 for sin vurdering av nåsituasjonen samt oppdatere ORSA med siste beslutninger / styrende dokumenter. Finanstilsynet legger til grunn at styret vil sikre at ORSA-prosessen er fullt ut integrert i foretakets system for risikostyring.

2.1.4 Overvåking av risiko

Overvåking av etterlevelse av solvenskapitalkravet mv.

Gjensidige Pensjonsforsikring var i brudd med solvenskapitalkravet i første kvartal 2016. Foretakets solvenskapitaldekning var 100 prosent 1. januar 2016 og rentenivået falt markant i løpet av første kvartal. Finanstilsynet konstaterer at bruddet først ble avdekket i april 2016 selv om rentenivået er en svært viktig indikator for endringer i foretakets solvenskapitaldekning. Finanstilsynet konstaterer at det etablerte systemet for risikoovervåking ikke var tilfredsstillende. Finanstilsynet ba styret redegjøre for gjennomførte forbedringer i foretakets risikoovervåking.

Det fremgår av styrets svar at for å være bedre forberedt på eventuelle større endringer i solvenskapitaldekningen beregnes og rapporteres flere stresstester av solvenskapitaldekningen ved kvartalsberegningene slik at styret, administrasjonen og risikostyringsfunksjonen fortløpende kan vurdere solvenssituasjonen ut fra for eksempel rentenivået. Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil inkludere krav til ekstraordinære kapitalberegninger og framskrivninger når hendelser / observasjoner som i henhold til siste kvartals stresstest indikerer at tiltak skal vurderes og eventuelt gjennomføres.

2.2 Kapitalforvaltningsområdet

2.2.1 Strategi og overordnede retningslinjer

Kapitalforvaltningsstrategi for kollektiv- og selskapsporteføljen

Forvaltning i tråd med kundenes interesser

Styret bør i kapitalforvaltningsstrategien sikre at foretakets investeringer oppfyller forsvarlighetsprinsippet og at kundeporteføljer forvaltes i tråd med kundenes interesser. Finanstilsynet påpekte at det ikke følger av investeringsstrategien hvordan ulike hensyn skal vektlegges. Finanstilsynet er av den oppfatning at hensynet til kundens interesser bør dekkes i strategien.

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at styret i neste års revisjon av investeringsstrategien vil be administrasjonen om å utdype hvordan hensynet til eier og kundene vektlegges i den foreslåtte strategien.

Kollektivporteføljen er oppdelt i underporteføljer hvor porteføljenes forventede avkastning og risiko i stor grad styres etter nivået på porteføljenes gjennomsnittlige rentegaranti. Finanstilsynet viste i sin foreløpige rapport til en underportefølje som har gjennomsnittlig rentegaranti på to prosent og maksimale tilleggsavsetninger. Underporteføljens strategiske sammensetning bestod av 90,5 prosent "lån og fordringer", 3,8 prosent pengemarked og 5,8 prosent høyrentepapirer. Finanstilsynet stilte spørsmål ved om innretningen på kapitalforvaltningen i delporteføljen er rimelig gitt det oppgitte nivået på kundebufferne.

I sitt svar opplyser styret at underporteføljen består av 90 prosent enkepensjoner med en gjennomsnittlig alder på 62 år og derfor at en ikke ubetydelig andel av porteføljen forventes snart å være under utbetaling. Finanstilsynet tar til etterretning at styret mener at dagens forvaltning av denne underporteføljen ivaretar kundenes interesser.

Tillatte investeringsaktiviteter mv.

Styret bør i strategien gi klare føringer for hvordan kapitalforvaltningen skal utøves. Av strategidokumentet bør det klart fremgå hvilke investeringsaktiviteter som er tillatt. Finanstilsynet stilte spørsmål om det av strategidokumentet klart bør fremgå hva som er tillatte investeringer i kategorien "lån og fordringer" og en tydelig strategi for sammensetning av eiendomsporteføljen. Finanstilsynet registrerer at godkjente instrumenter kun følger av et regneark, som riktignok legges frem for styret. Svært mange instrumenter som ikke benyttes i den diskresjonære forvaltningen, dekkes. Etter Finanstilsynets oppfatning bør tillatte investeringer og instrumenter klart fremgå av strategidokumentet. Styret bør trekke tilbake ubenyttede fullmakter for å sikre at det til enhver tid er konsistens mellom etablerte retningslinjer og faktisk forvaltningspraksis. Finanstilsynet registrerer videre at det i det ovennevnte regnearket fremgår prosedyrer for å benytte nye instrumenter eller produkter, men stiller spørsmål om dette bør forankres i strategidokumentet.

Finanstilsynet registrerer at styret i løpet av 2018 vil revidere investeringsstrategien der det vil bli beskrevet hvilke type utstedere/sektorer det i en normalsituasjon vil bli investert i samt beskrive strategien til eiendomsfondet.

Det fremgår av styrets svar at instrumentlisten er lagt frem for styret som en del av de styrende dokumentene som omhandler kapitalforvaltningen og derfor er forankret i strategidokumentene. Styret er av den oppfatning at det ikke er forsvarlig å redusere instrumentlisten til kun det foretaket per dato er investert i da konsekvensen blant annet vil være at derivater ikke ville vært et tillatt instrument i en krisesituasjon. Finanstilsynet vil bemerke at instrumentlisten er svært omfattende og i realiteten ikke innebærer noen begrensninger for utøvelsen av kapitalforvaltningen.

Investeringsstrategi for investeringsvalgporteføljene

Styret bør sikre at investeringsprofiler og investeringsuniverset for investeringsvalgprodukter velges i kundenes beste interesse.

Finanstilsynet registrerer at strategidokumentet til dels har en beskrivende form (beskriver dagens praksis) og vil på generelt grunnlag påpeke at styret i strategien bør gi klare føringer for hvordan kapitalforvaltningen skal utøves. Finanstilsynet stilte spørsmål om flere beslutninger formelt bør forankres i styret, jf. at praksis gjennomgående ser ut til å være at daglig leder (etter råd fra fondskomiteen) beslutter og at styret informeres gjennom å motta referater fra komitemøtene.

Finanstilsynet registrerer at styret er enig i at flere beslutninger formelt bør forankres i styret og at styret i forbindelse med revideringen av styrende dokumenter som vil gjelde fra 2019, vil påse at investeringsstrategien for porteføljer uten egenkapitalrisiko blir mer detaljert og legges frem for styret for godkjenning, samt at mandatet til fondskomiteen blir oppdatert og endret.

2.3 Forsikringsområdet

2.3.1 Strategi og overordnede retningslinjer mv.

Prosedyrer for godkjenning av nye produkter

Det bør foreligge godkjennelsesprosedyrer for nye produkter/produktområder. På bakgrunn av foretakets instruks for produktutvikling var det noe uklart for Finanstilsynet hvordan kundenes interesser eksplisitt ivaretas i godkjennelsesprosessen. Finanstilsynet viste forøvrig til EIOPAs "Preparatory Guidelines on product oversight and governance arrangements by insurance undertakings and insurance distributors."

Finanstilsynet registrerer fra styrets svar at foretaket i forbindelse med innføring av IDD-direktivet vil gjøre ytterligere tiltak for å sikre hensynet til kundenes interesser i henhold til blant annet retningslinjene fra EIOPA. Finanstilsynet merker seg at instruks for produktutvikling vil bli oppdatert i løpet av 2019 slik at det fremkommer klarere at kundenes interesser og målgruppe for produktet skal vurderes og hensyntas i prosessen.

2.3.2 Regnskapsførte avsetninger og premier

Regnskapsførte avsetninger (premiereserve, RBNS- og IBNR-avsetninger)

Finanstilsynet uttalte i sin foreløpige rapport at det er svakheter i metodene som foretaket benytter for å beregne RBNS- og IBNR-avsetningene og i kontrollen med disse avsetningene. Vurderingen av IBNR gjøres samlet for hele kollektivporteføljen selv om IBNR spesifiseres per produkt. Etter

Finanstilsynets mening bør vurderingene av IBNR gjøres per produkt. Under tilsynet kom det frem at IBNR-avsetningen var for lav for et produkt, mens den til gjengjeld var for høy på et annet produkt. Finanstilsynet påpekte at produktregnskapene bør reflektere faktiske forhold.

Finanstilsynet registrerer at styret er enig i prinsippet om at RBNR- og IBNR avsetningene skal avsettes så riktig det lar seg gjøre for det enkelte produkt. Finanstilsynet merker seg at foretaket jobber med å sette mer korrekte avsetninger per produkt og at prinsippet om å føre avsetninger per produkt vil fremskyndes og gjennomføres i løpet av 2018.

Dødelighetsforutsetninger for innskuddsfritak, uførepensjon og etterlattepensjon tilknyttet innskuddspensjon

Finanstilsynet stilte i sin foreløpige rapport spørsmål om løpende ektefellepensjoner tilknyttet innskuddspensjoner følger et beregningsgrunnlag som gir lavere forventet kontantverdi enn beregningsgrunnlaget K2013, dvs. at risikopremiene ligger lavere enn det man ville fått ved å benytte K2013. Finanstilsynet antok at dette også gjelder avsetninger for ektefellepensjon etter inntruffet dødsfall, slik at løpende ektefellepensjoner vil være lavere reservert enn tilsvarende pensjoner etter K2013. Finanstilsynet påpekte at dette i så fall er i strid med kravet om at K2013 er en minimumstariff.

Styret bekrefter i sitt svar at løpende ektefellepensjoner tilknyttet innskuddspensjon er reservert etter et grunnlag som er svakere enn K2013. Finanstilsynet registrerer at det er avsatt 10,7 millioner og at det mangler om lag 0,5 millioner kroner i avsetning i forhold til minimumstariffen K2013. Finanstilsynet merker seg at styret vil påse at det blir laget en systemløsning som ligger innenfor minimumskravet og at styrkingen av tariffen for dette spesielle tilfellet vil finansieres av egenkapitalen i løpet av 2018.

2.3.3 Beregning og validering av forsikringstekniske avsetninger for solvensformål og kapitalkrav

Dokumentasjon

Overordnede retningslinjer for beregning og validering av tekniske avsetninger

Finanstilsynet er av den oppfatning at det bør foreligge overordnede retningslinjer for beregning og validering av tekniske avsetninger i henhold til Solvens II, jf. artikkel 267 (2) i vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften. Foretaket har fastsatt "Policy for avsetninger i Gjensidige Pensjonsforsikring" og "Retningslinjer for avsetninger i Gjensidige Pensjonsforsikring", som dekker både regnskapsmessige avsetninger og Solvens II-avsetninger. Finanstilsynet anser at det kan være hensiktsmessig å holde retningslinjene for Solvens II-avsetningene adskilt fra retningslinjene for regnskapsmessige avsetninger, og at prosessene for beregning og validering av Solvens II-avsetningene beskrives mer utfyllende.

Finanstilsynet tar til etterretning at foretaket vil endre disse retningslinjene i løpet av høsten 2018 slik at forskjellen mellom regnskapsmessige avsetninger og Solvens II avsetninger fremkommer tydeligere, og at dokumentene inneholder en mer detaljert beskrivelse av prosessene for beregning og validering av Solvens II avsetningene.

Overordnet om dokumentasjon

Etter Finanstilsynets vurdering bør det foreligge retningslinjer for dokumentasjon av beregningen av forsikringstekniske avsetninger. Retningslinjene bør angi hvem som har ansvaret for de ulike

delene av dokumentasjonen, og fastsette struktur og rutiner for oppdatering slik at det til enhver tid foreligger oppdatert og korrekt dokumentasjon. Finanstilsynet viste til at det fremstod som Solvens II-dokumentasjonen ikke har vært oppdatert mellom 2015 og 2018.

Styret fremfører i sitt svar at det følger av gjeldende retningslinjer hvem som har ansvaret for dokumentasjonen og påpeker at Solvens II-dokumentasjonen har vært oppdatert mellom 2015 og 2018. Finanstilsynet registrerer imidlertid at foretaket vil følge opp Finanstilsynets forslag til oppdateringer og forbedringer i løpet av 2018.

Foretaket har utarbeidet regneark som på en oversiktlig måte viser endringer i parametere og henviser til underliggende statistikk. Finanstilsynet mener dokumentasjonen kan underbygges ytterligere for de sentrale forutsetningene, blant annet basert på beregninger av effekten av de enkelte forutsetningene og sensitivitetsanalyser av ulike alternative forutsetninger/parametere. Videre kan enkelte forutsetninger om inntekter og kostnader belyses bedre ved også å presentere de tilhørende marginene (inntekter fratrukket kostnader). Det vises for øvrig til punkt 2.1.2 over om styrets involvering i fastsettelsen av sentrale forutsetninger.

Finanstilsynet registrerer at foretaket ved neste gjennomgang av parametere til Solvens II vil utarbeide ytterligere dokumentasjon av effekten av de størrelser som benyttes i beregningene. Finanstilsynet merker seg at styret vil be om å motta en oppsummering av analysene etter neste oppdatering i november 2018.

Dokumentasjon og styrefastssettelse av fremtidige ledelsestiltak

Fremtidige ledelsestiltak kan kun tas hensyn til i beregningene dersom de anses som realistiske i henhold til kravene i artikkel 23 i vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften. Det skal foreligge en plan for fremtidige ledelsestiltak som skal vedtas av styret. En slik plan bør inneholde alle fremtidige handlingsregler som benyttes i beregningen av de forsikringstekniske avsetningene, herunder regler for oppbygging og bruk av tilleggsavsetninger og kursreguleringsfond, samt regler om reallokering/rebalansering av eiendelene. Etter det Finanstilsynet kan se, foreligger det ikke en slik styrefastsatt plan.

Finanstilsynet tar til etterretning at styret vil fastsette en plan for aktuelle ledelsestiltak og fremtidige handlingsregler.

Forutsetninger

Nivå på marginer

Forutsetninger om fremtidige inntekter og kostnader har vesentlig effekt på solvensberegningene. Dette gjelder spesielt for fortjenestemarginer innen innskuddspensjon, som utgjør hoveddelen av virksomheten. Økende kostnadsbevissthet hos kundene, økt konkurranse og endringer i andre rammevilkår kan redusere lønnsomheten over tid. Finanstilsynet ba om styrets kommentarer til hvordan fremtidige marginer for innskuddspensjon er modellert, og om det er tatt hensyn til mulig fallende marginer over tid.

Det følger av styrets svar at foretaket har foretatt en grundig gjennomgang av alle inntekter og kostnader og at det ved modellering av fremtidige inntekter benyttes satser som er lavere enn gjeldende marginer. Styret er enig i at kostnadsbevisstheten i markedet øker, særlig når kostnadene øker, samt at økt konkurranse også vil kunne redusere marginene. Samtidig nevner styret at

innkjøpsprisene vil falle dersom foretakets volumer øker. Finanstilsynet vil her påpeke at det er en fare for at reduserte kostnader i form av lavere innkjøpspriser ikke vil kunne oppveie for lavere produktpriser dersom konkurransen øker. Finanstilsynet tar til etterretning at foretaket fortløpende vil vurdere behov for endring av marginene.

Grunnlaget for biometriske forutsetninger for opplevelse, død og uførhet i Solvens II

Finanstilsynet mener beste estimat-forutsetningene bør valideres ved å se på data i egen bestand over et lengre tidsintervall. Beregninger basert på lengre og flere alternative tidsperioder er viktig for å kartlegge parameterstabilitet og for å kvalitetssikre valget av tidsintervall.

Finanstilsynet forventer at beregninger og vurderinger som er gjort for valg av forutsetninger dokumenteres nærmere og at vurderingene eventuelt underbygges med sammenligninger mot relevante referanser. Dersom det for enkelte forutsetninger er vanskelig å ha en selvstendig formening utover det som er lagt til grunn i tariffen, eller dersom man ikke har gjort selvstendige vurderinger på bakgrunn av at forutsetningen har liten effekt for beregningene, bør dette nevnes eksplisitt i dokumentasjonen.

Finanstilsynet registrerer at styret er enig i behovet for å bedre dokumentere antakelser, ekspertvurderinger og vesentlighetsbetraktninger som er tatt. På grunn av foretakets produktsammensetning vil dødelighetsforutsetningene ha liten påvirkning for de totale avsetningene, mens uføreforutsetninger får større utslag. Foretaket har begrensede dødelighetsdata på egen portefølje, men vil fremover vurdere tilgjengelig statistikk opp mot tariffen. Finanstilsynet tar til etterretning at antakelsene for uførhet og dødelighet vil bli revidert i løpet av høsten og behandlet av styret.

Modellering av økonomiske scenarioer

Bruk av gruppering ved beregning av fremtidige resultater

I modelleringen av fremtidige resultater har foretaket benyttet en gruppering av kontraktene basert på nivået på tilleggsavsetninger tilknyttet kontrakten. Det er imidlertid ikke foretatt noen gruppering basert på nivået på rentegarantien på den enkelte kontrakten. Slik Finanstilsynet forstår det vil nivået på rentegaranti variere innad i hver gruppe, noe som vil ha vesentlig betydning for renteresultatet og resultatdisponeringen. Det kan derfor synes som at den anvendte grupperingen ikke er tilstrekkelig finmasket, slik at resultatfremskrivningen ikke reflekterer den underliggende forpliktelsen og risikoen i tilstrekkelig grad.

Styret skriver i sitt svar at det er riktig at resultatdisponeringen ikke tar hensyn til varierende grunnlagsrente innad i hver gruppering, og at modellen må endres dersom dette skal gjøres. Styret mener at forenklingen er akseptabel siden den kun påvirker en liten del av de totale forpliktelsene. Finanstilsynet vil påpeke at forenklingen kan være av betydning for ansvarlig kapital og solvenskapitaldekning selv om den ikke utgjør en stor del av de totale forpliktelsene. Finanstilsynet tar til etterretning at forenklingen ikke vil videreføres ved innføringen av IFRS 17, og at det derfor arbeides med en forbedret modell uten denne forenklingen.

Elementer i beste estimat

Finanstilsynet registrerte at foretaket i den mottatte dokumentasjonen delte inn beste estimat i tre deler: verdi av garanterte ytelser, "verdi av volatilitet" og "verdi av bonus". Finanstilsynet påpekte i den foreløpige rapporten at det kan synes som at inndelingen medfører at verdi av volatilitet er

overlappende med verdi av bonus og ba styret om en redegjørelse samt om en klargjøring av begrepsbruk. Finanstilsynet vurderte på bakgrunn av styrets svar at det var behov for ytterligere avklaringer og har etter dette vært i kontakt med foretakets administrasjon, herunder i møte 12. november 2018. Finanstilsynet tar til etterretning at foretaket er enig i Finanstilsynets vurderinger, og at foretaket vil endre beregningen av beste estimat.

Beregning av solvenskapitalkravet

Handlingsregel for kostnadsrisiko

Foretaket benytter en handlingsregel som innebærer at kostnadssjokk på unit linked kan oppveies med økte premier etter fem år. Det er grunn til å anta at en premieøkning fra foretakets side vil føre til økt avgang (flytting) av kunder til andre aktører. Det følger av artikkel 26 i vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften at forutsetninger om kundens atferd, herunder avgang, ikke kan settes uavhengig av de økonomiske forholdene som kan påvirke kundens atferd. Finanstilsynet ba om styrets kommentarer til hvorvidt handlingsregelen for kostnadsrisiko tar hensyn til økt avgang.

Styret skriver i sitt svar at den anvendte prisjusteringen for å oppveie kostnadssjokket ikke er stor nok til å påvirke avgang, og at en prisjustering først og fremst påvirker nysalg. Finanstilsynet antar at eksisterende portefølje ikke kan prises forskjellig fra nysalg og vil bemerke at styret derfor også må vurdere handlingsregelens realisme i lys av lavere nysalg. Dersom prisjustering ikke vil gjennomføres som følge av lavere nysalg, så kan heller ikke foretaket anta en slik prisjustering på den eksisterende porteføljen. Finanstilsynet tar til etterretning at styret er innforstått med prinsippet om at forutsetninger om kundens atferd ikke kan settes uavhengig av de økonomiske forholdene som kan påvirke kundens atferd, og at styret vil legge dette prinsippet til grunn dersom det forutsetter større prisjusteringer i beregningene.

Validering

Forsikringsforetak skal validere beregningen av de forsikringstekniske avsetningene minst én gang per år, jf. artikkel 264 i vedlegg til forskrift om utfyllende regler til Solvens II-forskriften. Aktuarfunksjonen har ansvar for gjennomføringen av den uavhengige valideringen. Valideringen skal omfatte en vurdering av om data som benyttes i beregningen av forsikringstekniske avsetninger er hensiktsmessige, fullstendige og nøyaktige, hvorvidt eventuelle grupperinger av forsikringskontrakter er hensiktsmessige, tiltak for å håndtere begrensninger i dataene, hvorvidt eventuelle forenklinger er hensiktsmessige, hvorvidt forutsetningene er tilstrekkelige og realistiske, hvorvidt de forsikringstekniske og statistiske metodene er tilstrekkelige, anvendelige og relevante og om nivået på de forsikringstekniske avsetningene er tilstrekkelig (jf. art. 264 (1)). Valideringen skal være separat for ensartede risikogrupper og for beste estimat og risikomargin (jf. art. 264 (3)).

Slik Finanstilsynet forstår det, er resultatene av valideringen oppsummert i "Aktuarfunksjonens rapport 2017". Selv om rapporten dekker de fleste områder, synes den å være fokusert på avsetninger knyttet til risikodekninger og andre mer skadeforsikringsrelaterte problemstillinger. Etter Finanstilsynets vurdering bør valideringen være mer omfattende på områder som er mer spesifikke og viktige for livsforsikringsforetak, herunder forutsetninger om marginer, modellering av volatilitet (verdi av rentegaranti) og biometriske forutsetninger om levealder mv. Aktuarfunksjonens rapport vier mye plass til de regnskapsmessige avsetningene, herunder målsettingen om at de ikke bør være vesentlig annerledes enn beste estimat for de forsikringstekniske avsetningene under Solvens II. Etter Finanstilsynets vurdering er det behov for å skille klarere mellom

regnskapsmessige avsetninger og avsetninger for solvensformål i rapporten, slik at det ikke oppstår tvil om hvilke avsetninger som omtales, jf. også at aktuarfunksjonens lovpålagte oppgave kun omfatter Solvens II-avsetningene.

Finanstilsynet registrerer at styret tar Finanstilsynets kommentarer til etterretning, og at årets aktuarrapport vil ha adskilte avsnitt for regnskapsmessige avsetninger og avsetninger for solvensformål. Finanstilsynet viser for øvrig til punktet over om "elementer i beste estimat".

Finanstilsynet ber om å motta kopi av protokollen fra styremøtet hvor Finanstilsynets merknader blir behandlet. Kopi av dette brevet bes sendt til ekstern og intern revisor.

For Finanstilsynet

Hege Bunkholt Elstrand
seksjonssjef

Runar Elvsborg
spesialrådgiver

Dokumentet er godkjent elektronisk og har derfor ikke håndskrevne signaturer.